

ГЛАВИ И ЛИЦА:

КАКЪ ДА СЕ ИЗУЧВАТЪ.

Темпераментитѣ.

Между човѣцитѣ съществуватъ голѣми различия, които произлизатъ отъ сложението и разнитѣ качества на организмитѣ имъ. Нѣкой дървета, както палмовото, са пористи сюнгероподобни и слаби, други, подобно на джба, са плътни, яки и силни. Има дребни коне, които прѣвъзхождатъ въ работа нѣкои едри, и човѣци съ малъкъ ржстъ да проявяватъ по-голѣма физическа сила и издржливостъ, отколкото нѣкой съ голѣмъ ржстъ. Тѣзи различия и много други се дължатъ на особното качество на сѣко тѣлосложение. Такова особено свойство прониква тѣлото изцѣло и придава влиянието си на мозъка и нервитѣ, тѣй както и на мускулитѣ, и посрѣдствомъ материалнитѣ органи на ума, афектира умственитѣ изявления. Това качество е тѣй тѣсно свързано съ физическия организъмъ на човѣка, че запознаването съ темпераментитѣ, които влизатъ въ човѣшкото устройство, става най-вече важно при изучаването на ума, и особно на характера по външните му черти.

Думата „темпераментъ“ произлиза отъ латински коренъ и означава смѣшение или нареждане на качества или части. Темперамента може да се опрѣдѣли като особно състояние на тѣлото, което произтича отъ относителната съразмѣрностъ на неговитѣ разни части и относителната енергия на разнитѣ му функции. Темпераментитѣ въ разнитѣ имъ форми са тѣй многобройни, както и индивидуумитѣ на човѣшката раса. Не се срѣщатъ нито двѣ лица, които да иматъ сжщата физическа организация или темпераментъ. Обаче като ги слѣдимъ и изучаваме на назадъ отъ начало

намираме, че сички произлизатъ отъ безбройнитѣ съчетания и съединения само на нѣколко прости елемента.

Споредъ учението на Хипократа, „бащата на медицината“, установени ся били четири главни темпераменти, които зависели, споредъ, него, отъ четиритѣ първоначални

Фиг.9 Сангвинически темпераментъ

съставни части на тѣлото кръвта, флегмата, желтата жлъчъ и черната жлъчъ. Споредъ прѣобладаващото влияние на коя и да е от тѣзи части, индивидуума се е опрѣдѣлялъ да принадлежи, на Сангвиническия темпераментъ, ако кръвта прѣобладавала; на флегматическия ако флегмата прѣвизобилвала; на холерическия, ако желтата жлъчъ е била развита; на меланхолическия, ако черната жлъчъ е имала надмошие. Въ това подраздѣление мозъка не е билъ изетъ прѣдъ видъ да упражнява нѣкакво особено влияние, както днесъ неговата функция е приета да е най-важната въ животната управа.

Вниманието на Д-ритъ Галъ и Спурзеумъ е било обърнато на този фактъ и тѣ почувствували потребността да сметатъ мозъка за особно темпераментално състояние.

Фиг.10 Флегматически темпераментъ

Распрѣдѣлението на Спурзеумъ. — Споредъ класификацията, приета отъ първитѣ учители на френологията, усвоени са четири темпераменти: Лимфатически, Сангвенически, Билиозенъ и Нервически, сѣкой отъ които е зависялъ отъ прѣобладаящото относително влияние на стомаха, бѣлитѣ или черни дробове и мозъка. Тѣзи темпераменти са очертани отъ външни признаци, достъпни за наблюдението.

Лимфатическия темпераментъ (ф. 10) зависи отъ преобладаящото влияние на стомаха. Характеризира се отъ блѣдо бѣла кожа, възжелта коса, водяни очи, закръглено и пълно тѣло, обло и пълно лице. Жизнената дѣятелностъ е медлена, плътта мека и пластична, мускулитѣ отпуснати, тѣлосложението хлабъво и кръвообръщението бавно. Мозъчната дѣятелностъ е мудна и умственитѣ проявления медлени. Този темпераментъ прѣдрасполага хората къмъ бездѣйствие,

лѣнностъ и общо безгрижне и затова не са твърдѣ достъпни за болеститѣ.

Сангвеническия темпераментъ (ф.9) зависи отъ прѣобладаящитѣ влияния на дробоветѣ, сърдцето и кръвоноснитѣ сѣдове; той се отличава съ умѣрена пълнота на тѣлото и частитѣ; достатъчно набита плътъ, руса коса или кестенева, сини очи, руменъ цвѣтъ, румено и обло лице. Притежава голѣма дѣятелностъ на артериалната система и особно пристрастие за леки упражнения. Мозъка изобщо е много дѣятеленъ и умственитѣ изявления са бързи и магнетически. Лица съ този темпераментъ са готови къмъ сичко. Тѣ приематъ сичко набързо и нѣматъ врѣме да обсъждатъ дълбоко работитѣ.

Фиг.11 Холерически темперамент

Билиозния темпераментъ (фиг. 11) има за основа черния дробъ и се отличава съ черна коса черно-жълта или тъмна кожа, черни очи, сръдня пълнота на тѣлото, но съ добръ развити, яки и силни мускули и кости и силно опрѣдѣлени физиономически черти.

Сичкитѣ тѣлесни функции се отличаватъ съ голѣма енергия и дѣятелностъ, която се простира и върху мозъка отъ което лицето придобива строго и натегното

изражение. Лица отъ този темпераментъ са постоянни и прѣдприемчиви без да се колебаятъ въ своитѣ намерѣния, но тѣй сжщо са склонни и къмъ гнѣвъ и отмѣстителностъ.

Нервическия темпераментъ, (ф. 12) който произтича отъ прѣобладаващото влияние на нервитѣ и мозъка, се отличава съ тънка коса, тънка и блѣда кожа, малки мускули деликатно тѣло, обемиста глава, добръ очертано лице. Впечатленията въ този темпераментъ са ярки и мускулната дѣятелностъ бърза. Цѣлата нервическа система включително мозъка е крайно дѣятелна и умственитѣ изявления живи. Лица отъ този темпераментъ са склонни къмъ умственъ трудъ и занятие, но ставатъ и много докачливи и мжчно прѣнасятъ дребнитѣ работи въ живота.

Новото подраздѣление.

Класификацията на темпериментитѣ, употребявана от раннитѣ френолози, както и тази на съврѣменнитѣ ако и да е важна и цѣнна отъ физиологическо становище, не е основана всецѣло на здравословнитѣ състояния на тѣлосложението; два отъ темпентаментитѣ - лимфатическия и нервическия - могатъ да се считатъ като ненормални състояния на тѣлеснитѣ органи. За това ние прѣдпочитаме една по послѣдня класификация, която почива върху по-добра физиологическа основа, а при тава е по-проста, понятлива и достъпна за ума.

Човѣшкото тѣло е съставено отъ три главни системи на органи сѣка отъ които има една особна и отличителна обща функция въ общата управа на тѣлосложението, тѣ са: мотивната или двигателно-механическата система; Витивната или питателната система и умствена или нервическа система.

Мотивната или механическата система е съставена отъ коститѣ, лигаментитѣ и мускулитѣ и чрѣзъ съчетанието на тѣзи три разряда органи образува единъ видъ апарати отъ лостове, чрѣзъ които сичкитѣ механически движения на тѣлото се извършватъ. Прѣобладаването на тази система отъ органи въ кой и да е индивидуумъ произвежда това особно състояние въ организма, което ний наричаме мотивенъ темпераментъ.

Витивната или питателната система е тѣй сжщо съставена отъ три класа органи: лимфата, кръвоноснитѣ сждове и жлезитѣ, които посрѣдствомъ тѣхнитѣ функции на поглещание, кръвообращение и отдѣление са инструментитѣ за тѣлесното хранение и прѣчистване. Когато тази система отъ органи прѣодолява съ своето дѣйствие, образува едно физиологическо състояние или расположение на тѣлото, което въ новата класификация се нарича витивенъ темпераментъ.

Фиг.12 Нервически темпераментъ

Интеллектуалната или умственонервическата система, която съставя срѣдата на съединителната нишка между душата т. е. психическия принципъ и външния свѣт и

посрѣдствомъ която мисълта и чувствата се проявяватъ, е тъй сжщо образувана отъ три разряда органи: - органиѣ на чувствата, мозъка и нервитѣ.

физическата организация, и упражнява особено влияние при изявленията на ума.

Характеристики на темпераментитѣ.

Мотивниятъ темпераментъ почива върху развитието на костената и

Фиг.13 Д-ръ Иаковъ Диксон Мотивенъ темпераментъ

Когато прѣобладватъ тѣзи три вида органи въ тѣлото образуватъ онова душевно състояние и расположение на тѣлото, което въ в новата класификация се нарича интелектуаленъ темпераментъ. И тъй ний имаме тогава подъ тази класификация три първоначални темпераменти, сѣкой отъ които е означенъ отъ външни признаци въ

мускулна система и се отличава съ високъ и отличителенъ ръстъ, клонящъ къмъ жглообразностъ. Коститѣ са голѣми и повечето дълги отъ колкото широки; лицето е продълговато, странитѣ испъкнали, шията е повечето дълга, рамената широки, гърдитѣ умерени, членоветѣ дълги и добръ свързани. Мускулитѣ са масивни, твърди и

яки; цвѣта на кожата и очитѣ изобщо са черни и косата тъмно-черна и нѣкъкъ си дебела и гѣста. Чертитѣ на лицето са строго определени, изражението е внушително. Този темпераментъ придава

твърдостъ, прѣдприимчивостъ, постоянство и себенадѣяностъ въ работата си. Тѣ не се лесно отклоняватъ на страни отъ пѣтътъ си и често прокарватъ своята цѣль съ крайно безразсѣдство както за

Фиг. 14 Норманъ Никлодъ Витивенъ темпераментъ

голѣма тѣлесна сила и енергия и обичъ за физически упражненія. Тѣзи, които владатъ този темпераментъ иматъ силенъ характеръ и са склонни да се захващатъ за такива прѣдприятия, които изискватъ голѣмо усилие на тѣлеснитѣ сили, тѣ са повечето наблюдатели, отколкото мислители и се отличаватъ съ голѣма

своето добро, тѣй и за доброто на другитѣ. Въ своитѣ амбиции и стремления тѣ често увличатъ и другитѣ подирѣ си. Тѣ обичатъ да са водители и господари въ сверата въ която се движатъ. Този темпераментъ е с рѣдки таланти - голѣми работи, голѣми заблуждения, голѣми погрѣшки и голѣми

прѣдставления нему принадлежатъ. Този темпераментъ е повечето естественъ на мъжетъ отколкото на женитъ.

облостъ са негова характеръ. Рамената са широки, гърдитъ пълни и обемисти; корема добръ развитъ;

Фиг. 15 Кардиналъ Манингъ Умственъ темпераментъ

Той е билъ темперамента на старитъ римляни, той е и на днешнитъ американци, само че въ тѣхъ е подъ влиянието на умствения темпераментъ. Наблюдателния умъ и способности въ тоя темпераментъ са добръ развити.

Витивниятъ темпераментъ зависи отъ прѣодоляващото развитие на органите на питателността и поглъщанието и се отличава чрѣзъ дебелина и широчина на тѣлото отколкото чрѣзъ дължина. Пълнота и

членоветъ са пълни и конусообразни, рѣцѣтѣ и краката относително малки. Шията е къса и дебела, главата валчеста и лицето обло; очитѣ са сини, косата руса или кафява, цвѣтътъ руменъ и изражението на лицето е миловидно, приятно и често весело. Умствено лице отъ този темпераментъ се отличаватъ съ постоянна дѣятелность, усърдие, нетърпение, интусиазмъ и чести колебания и двоумения. Тѣ притежаватъ повечето променчивость отколкото настойчивость, повечето блясакъ,

отколкото дълбочина. Тъ скоро се възбуждатъ отъ своитѣ чувства и страсти, но и скоро утихватъ, както и се възбуждатъ. Изобщо владѣятъ весело расположение. Този темпераментъ е повечето свойственъ на женитѣ отколкото на мъжетѣ и придава симетрия и облость на чертитѣ и извѣстна привлекателностъ и приятностъ на лицето. Отъ Европейскитѣ народи, Англичанитѣ, Германцитѣ и Руситѣ притежаватъ въ доста голѣмъ размѣръ отъ този темпераментъ. Тѣзи, въ които този темпераментъ е добръ развитъ обичатъ твърдѣ много пищнитѣ храни, и напитки, и веселото общество, и другари, и често страдатъ отъ прѣядание. Отъ този темпераментъ хора ги бива за придворници. Извънмѣрното развитие на този темпераментъ дава мѣсто на лимфатическия или флегматическия темпераментъ, който изобщо се срѣща повечето у англичанитѣ. Хора съ този темпераментъ обичатъ изобщо да прѣкарватъ тихо и спокойно и да иматъ съзнанието, че тѣ живѣятъ.

Менталния или умственъ темпераментъ зависи отъ прѣобладаващото влияние и развитие на мозъка и нервическата система и се характеризира съ тѣлосложение относително слабо и деликатно; глава относително голѣма, лице обло или крушеобразно, чело високо и блѣдо; свѣтли очи и изразително лице съ деликатно очертани черти. Косата е мека и коприноподобна, кожата прозрачна съ делакатно устройство; гласътъ е гивкавъ и нѣкакъ си съ високъ темперъ; изгледътъ на физиогномията е оживенъ и пълненъ съ умствено изражение. Лица отъ този темпераментъ притежаватъ прѣкрасни чувства, изященъ вкусъ и голѣма любовъ за хубавото и прѣкрасното въ природата. Тѣхнитѣ мисли са изобилни, чувствата интензивни, умътъ е бодъръ и

извънмѣрно дѣятеленъ. Този е темперамента на велики поети и художници. Тѣзи, които го притежаватъ въ добра степенъ са склонни къмъ литературни и художествени занятия.

Тѣзи първоначални темпераменти, като се съчетаватъ въ разни размѣри образуватъ сичкитѣ видове, които съществуватъ. Единъ чисто мотивенъ или витивенъ или менталенъ темпераментъ не може да се намѣри въ своята първоначална чистота; въ съгласие съ своето прѣодоляване по необходимостъ става едно отклонение отъ симетрията на развитието. Най-доброто темпераментално състояние е това, въ което тритѣ тѣзи първоначални елементи са хармонически смѣсватъ. Въ това се добива съвършенството на физическото устройство на тѣлото и най-доброто състояние за хармонията на умственитѣ проявления.

П. К. Д-въ

P.S. Обяснителен текст:

„Темпераментите“ е статия от Учителя Петър Дънов поместена в сп. „Родина“, год. III, 1901, книжка VI-VII. До този момент тя не е излизала другаде и сега се публикува за първи път. В нея е използван научен изказ и са представени модерни за времето си тенденции, които тогава тепърва навлизат в нова България. В началото авторът прави една кратка ретроспекция, дефинираща темпераментите до XIX в., след което дава своя оригинална класификация, която той нарича „нова“. Темата за темпераментите е основополагаща както за духовните (окултни) науки, като френология, астрология, хиромантия и др., така и за редица съвременни хуманитарни науки.